

Itämerensuomalaisten kielten ulkopaikallissijojen alkuperä

Suomalais-Ugrilainen Seura 20.1.2006

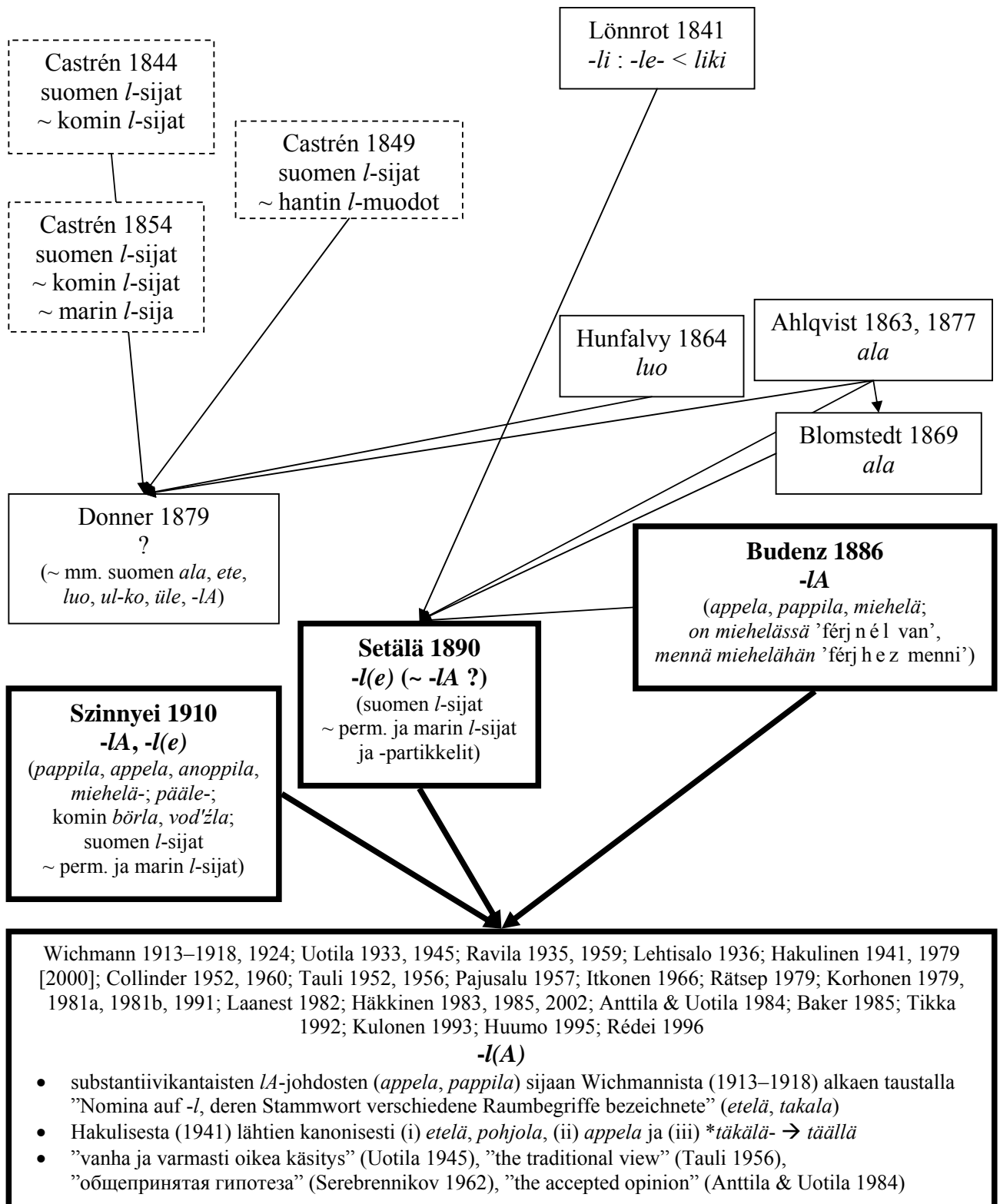
Ante Aikio & Jussi Ylikoski, Giellagas-instituutti, Oulun yliopisto (etunimi.sukunimi@oulu.fi)

1. Tähänastinen käsitys ulkopaikallissijojen alkuperästä

- Suomen ulkopaikallis- eli *l*-sijoilla on selvät vastineet kaikissa lähisukukielissä (liivissä vain ei-produktiivisina reliktimuotoina), mutta ei etäsukukielissä.
- Yleisesti hyväksytyn käsityksen mukaan *l*-sijojen taustalla on uralilainen denominaalinen substantiivijohdin *-IA*, johon (*s*-aineksisten sisäpaikallissijojen tarjoaman mallin mukaisesti) ovat liittyneet alkuperäiset uralilaiset paikallissijasuffiksit: adessiivi *-IIA* (< **-l-nA*), ablatiivi **-l-tA* ja allatiivi *-lle* (< **-l(l)-en*).
- Tähänastinen käsitys *l*-sijojen ja *IA*-johdosten yhteydestä – ”*IA*-teoria” – perustuu yksinomaisesti Budenziin (1886), Setälään (1890) ja Szinnyeihin (1910). (Ks. Kuvio 1.)
 - Budenz (1886): *IA*-teorian pohjana ainoastaan suomeen pohjautuva sisäinen rekonstruktio. Budenz perustelee *IA*-teoriaa kahdella lyhyellä lause-esimerkillä: (Tällaista funktionaalista selittämistä seuraavan kerran Anttilalla ja Uotilalla (1984)!)

”Jóformán egynek is vehető ezen *-l* képzővel, mellyel az említett casusok specialis tője alakúl, a finn ’nomen loci’-képző *-la*, *-lä*, pl. *appela* domus soceri (*appe*), *pappila* domicilium sacerdotis (*pappi*), *miehelä* dom. virorum, mariti, mert eredeti jelentésül ráillik a ’mellék (mellette és körülé valóság)’-féle, azt tekintve, hogy pl. **on miehelässä magyarul így van: ’férjnél van’, meg mennä miehelähän (Kalev. 23, 496) ’férjhez menni’.**” (Budenz 1886: 464)
 - Setälä (1890): Lönnrotiin (1841) viitaten ajatus *l(e)*-johdoksista; kiinnittää huomiota etäsukukielten *l*-sijoihin ja *-partikkeleihin*, mutta alkuperää koskeva selitys periytyy fennistisistä tutkimuksista.

”Liian kauas on menty, kun tahdotaan tätä *l*:ää panna *liki* sanan yhteyteen ... tai johtaa sitä *ala* sanasta ... ; sitä vastoin **voisi sillä ajatella olevan yhteyttä** paikallisen *la* päätteen kanssa ...” (Setälä 1890: 409)
 - Szinnyi (1910): esittää jo *IA*-teorian lakonisesti ikään kuin yleisenä tietona.

Kuvio 1. Itämerensuomen *l*-sijojen alkuperän tutkimushistoria.

- Ilmeisesti täysin vaille huomiota on jäänyt Donnerin (1879) laajuudeltaan jopa 10-sivuinen pohdinta suomalais-ugrilaisten *l*-sijojen ja *-partikkelien* keskinäisistä suhteista.
 - 1800-luvun loppupuolen ainoa todellinen komparativistinen lähestymistapa *l*-sijoihin, jossa muista lähteistä poiketen on etsitty eri kielten väliltä etymologisia vastineita (joista osa tosin on nykykäsitteiden mukaan virheellisiä); esim. hantin *tolta* 'von dort' ~ suom. *tuolta*, *tolta*; saamen *auddal* ~ *edellä*; *vansel* 'mit boot' ~ *veneellä*, **venesellä*
 - Donner näkee mahdollisia yhteyksiä useiden eri sgr. vartaloiden ja *l*-sijojen välillä, ja mainitsee myös *lA*-johtimen:

"Wenn wir jetzt die frage **über den ursprung der l-kasus vom finnischen standpunkte zu beantworten suchen, so haben wir kein criterium** um sie entweder mit *ete*, vogul. *el*, magy. *el*, mit dem finnischen *luo* oder mit *ala* in verbindung zu setzen. **Der bedeutung und der form nach können sie aus allen hergeleitet werden, ...**" (Donner 1879: 91)

"Die bedeutung, welche alle diese verschiedenen differenzirungen [sic] [= muun muassa suomen *ala*, *ete*, *ul-ko*, *üle*] mit einander verknüpft, ist aussenseite, fläche und hängt offenbar mit dem im finnischen und anderen sprachen vorkommenden ableitungssuffix *la* zusammen, welches lokalität, wohnplatz, aufenthaltort bezeichnet und in nahem zusammenhang mit *luo* nahe steht. **Aus dieser frühen periode der sprachbildung leite ich daher den ursprung der l-kasus durch ein suffix, welches in naher beziehung zu allen den genannten steht.**" (Donner 1879: 92)
 - Donner ehkä unohdettu juuri epävarmuutensa takia?
- Budenzin (1886), Setälän (1890) ja Szinnyein (1910) jälkeen *lA*-teoria hyväksytty lähes kritiikittä
 - *lA*-teorian erityispiirteenä on, että *l*-sijojen ja *lA*-johdosten funktionaalista yhteyttä ei ole juurikaan yritetty selittää (poikkeuksena Budenz 1886, Anttila ja Uotila 1984).
 - Ainoat semanttiset huomautukset esitetty pohdittaessa itämerensuomen *l*-sijojen yhteyttä permiläiskielten puhtaasti habitiivisiin *l*-sijoihin (esim. Häkkinen 1983, Bartens 2000).

2. /A-teorian epäilijät

- /A-teorian hyväksyjien valtavirrasta poikkeaa Serebrennikov (1962):

”Отсюда может быть сделан только один вывод: элемент **-/** мог послужить показателем **внешнеместных падежей только в том случае, если он сам обладал какой-то сходной семантикой. Насколько известно, словообразовательный суффикс** в таких образованиях, как финск. *setälä* ‘дом дяди’ или коми-зыр. *бөрла (дор)*, ‘задняя часть’ *водзла (дор)* ‘передняя часть’ **такой семантикой не обладает**. Поэтому, если рассуждать чисто логически, **становится совершенно непонятно, каким образом этот элемент мог стать показателем внешнеместных падежей.**” (Serebrennikov 1962: 13)
- Serebrennikovin niin ikään perustelematon teoria, suomalais-permiläinen **/-*superessiivi ei ole saanut juuri mitään huomiota.
- Alvre (1986): */*-sijojen taustalla **/-*latiivi (vrt. **s-*latiivi *s*-sijojen taustalla)

”Das gesamte vornbehandelte Material führt zu der Schlußfolgerung, daß die gegenwärtige funktionelle Vielfalt der */*-formen von den ehemaligen eine lokale Grundbedeutung tragenden */*-Kasus ausgeht.” (...) ”Es scheint, daß dafür die lativische Bedeutung in frage kommt.” (Alvre 1986: 84, 86)
- Serebrennikovin kaltaisia epäilijöitä ei ilmeisesti ole muita, mutta ongelma säilyy: on selittämätöntä, miten */*(*A*)-johdosten semantiikasta olisi päädytty nykyisten */*-sijojen semantiikkaan.
- /A-teorian ydin: sekä /A-johtimen että */*-sijojen merkitykset ”lokaalisia”

3. /-sijat vertailevan metodin valossa

3.1. /-sijojen primaari funktio: ’yläpinnan’ ilmaiseminen

- /-sijojen prototyyppisimpänä funktiona – niin synkronian kuin diakroniainkin (ims. sisäisen rekonstruktion) näkökulmasta katsoen – on pidettävä ns. ulkopaikallisuuden, erityisesti **’yläpinnan’** ilmaisemista
 - vain /-sijojen lokaaliset funktiot selvästi yleisitämerensuomalaisia
 - /-sijojen habitiivinen käyttö puuttuu liivistä ja on muutenkin epäyhtenäistä (esim. Inaba 2001)
 - adessiivin instrumentaalinen käyttö lähinnä pohjoisitämerensuomalaista
 - suomen ja viron adessiivien käyttö yhtenäisintä lokaalisessa merkityksessä, erityisesti ns. ON-funktiossa (Laaksonen 2000)

”... , mida [/sijoj], olenevalt ***I*-sufiksi põhiliselt väliskohta osutatavast iseloomust**, nimetatakse väliskohakääneteks e. *I*-kohakääneteks.” (...) ”läänemere aluskeeles tekkinud ja väljakujunenud *I*-käänded olid **algsest puhtloktiivsed**” (Pajusalu 1957: 160, 169)

”... *I*-sijaa käytettäessä puhutaan paikallissijaisten sanojen tarkoiteista tai tarkoiteiden pinnoista ikään kuin kaksi ulottuvuutta omaavina lokaliteetteina, kun taas näiden sanojen vastaavia sisäpaikallissijojä käytettäessä tarkoiteet nähdään kolmiulotteisina olioina, joille on ominaista mm. tilavuus ja materia. ... *vuoteelle, matolle, kadulle, pöydälle* ilmoittavat subjektin tai objektin tarkoiteen olinpaikaksi pelkän pinnan, kun taas vastaavat sisäiset paikallissijat suhteuttavat tarkoiteet kolmiulotteiseen maailmaan.” (Alhoniemi 1979: 94)

”*I*-käänded kui ajalooliselt hilisemad peavad ju olema kasutusele võetud mingi markeeritud situatsiooni tarvis. Eeldades, et areng toimub ikka konkreetsest abstraktsele, tuleb arvata, et *I*-käänete kasutuselevõtu ajal oli selleks markeeritud olukorraks tõenäoliselt pidepunkt 2-möötmelisus ja aluse funktsioon, kui kõige konkreetsem ja sätestatum VK-dega tähistatav suhe.” (Vainik 1995: 146)

3.2. Uusi näkemys: *I*-sijojen alkuperänä *ül-postpositiot

- Komparatiivisen tutkimuksen liki väistämätön tulos on, että itämerensuomen *I*-sijojen taustalla ovat uralilaisen kantakielen *ül-postpositiot, ts. suomen sanojen *yllä, yltä, ylle* edeltäjät, jotka ovat säilyneet alkuperäisissä tehtävissään mm. saamelais-, permiläis- ja samojedikielissä:
 - komin *vylyn* ”yllä”, *vylö* ”ylle” jne. (1a–5a)
 - nenetsin *ńńne* ”yllä”, *ńń* ”ylle” jne. (6a–8a)
 - pohjoissaamen (*n*)*alde* ”yllä, yltä”, (*n*)*ala* ”ylle” (1b–8b)
 - suomen *-lla, -lta* ja *-lle* (<< ural. *ül-nä, *ül-tä, *üli-ŋ) (1c–8c)
- (1) a. *akań kujlö Nast'a ki vylyn* 'Die Puppe liegt auf Nastjas Hand' (Rédei 1962: 15)
b. *dohkká lea Nastja gieđa alde*
c. *nukke on Nastjan kädellä*
- (2) a. *me tajös vyl'pöv leccöda ju vylö* 'Das trage ich wieder zum Fluß hinunter' (Rédei 1962: 18)
b. *doalvvun dán ođđasit joga ala*
c. *vien tämän uudestaan joelle*

- (3) a. **bi vylyn pört öšalö** 'über dem Feuer hängt ein Kessel' (Rédei 1962: 14)
 b. **dola alde heaḡá ruitu**
 c. **tulella riippuu pata**
- (4) a. **tuj vylyn cař mödis mužiklyš juašny** 'Auf dem Weg begann die Zar einen Bauern zu fragen' (Rédei 1962: 16)
 b. **geainnu alde cára álggii jearahallat ádjás**
 c. **tiellä tsaari kävi tiedustelemaan ukolta**
- (5) a. **a pyzan vylyn ři-nem abu** 'auf dem Tisch aber war nichts' (Rédei 1962: 15)
 b. **muhto beavddi alde ii lean mihkkege**
 c. **mutta pöydällä ei ollut mitään**
- (6) a. **num' řiśāw sōlotāj tōl řiņe řāmt'ūwi** 'mein Vater num saß auf einem goldenen Stuhl' (Mikola 1975: 48)
 b. **áhččān Num čohkkái gollestuolu alde**
 c. **isāni Num istui kultaisella tuolilla**
- (7) a. **řārwēn řiņe mař jādām** 'auf meinen Zehenspitzen gehe ich' (Mikola 1975: 48)
 b. **jođān juolgesuorpmaid alde**
 c. **kuljen varpaillani**
- (8) a. **sēra_ņēñ_tanājiņe** "wir stiegen auf das Eis' (Mikola 1975: 46)
 b. **mii lāvkiimet jienja ala**
 c. **astuimme jäälle**

- *yllä*-sanueen – ja samalla *alla*-sanueen! – mahdolliseen vaikutukseen ovat kiinnittäneet huomiota jo Leino (1990) ja Tikka (1992), jotka kuitenkin pitävät *I*-sijojen varsinaisena alkuperänä vain *IA*-johdoksia.

"Here, internal reconstruction leads to the conclusion that precisely those C-predicates that profile vertical spatial relations, i.e. **the *alla* and *yllä* sets of p-positions may have strongly influenced the development of the *I*-cases. ... The *alla* and *yllä* sets seem to have offered a motivation for the fact that the *I*-cases acquired the meaning 'top surface contact', and, thus, are closely associated with the vertical dimension.**" (Leino 1990: 138–139)

"Koska nämä – kuten edellä on tullut esille – kuuluvat lähitienoita luotaaviin postpositioihin, **ei ole lainkaan mahdotonta, että ne ovat olleet edesauttamassa ulkoisten paikallissijojen synnyssä.**" (Tikka 1992: 40)

3.3. Saamen *alde-* ja *ala-*postpositioiden vastineet suomessa

3.3.1. Ongelmanasettelu

- Yllä esitetyn ”*ül*-teorian” empiirinen testaaminen: miten ja missä määrin saamen *alde-* ja *ala-*postpositioiden käyttö vastaa itämerensuomen *l-*sijojen käyttöä?
- Tutkimusmateriaalina lausekorpus:
 - kaunokirjallisuutta (10 kirjaa), tietokirjallisuutta (3 kirjaa), Uusi testamentti vuodelta 1998 ja n. 150 Min Áigi -sanomalehteä vuosilta 1995, 1997
 - aineiston koko laajuus yli miljoonaa sanaa, jossa kaikkiaan n. 1676 pohjoissaamen (*n*)*alde-* tai (*n*)*ala-*sanaa; näistä 1628 on postpositioina ja 48 adverbeina (esim. *gákti alde* ’takki yllä’)

3.3.2. Aineiston kvalitatiivista tarkastelua

- Suuri enemmistö *alde-* ja *ala-*postpositioista on merkitykseltään lokaalisia; tyypillisimmillään postpositiolauseke ilmoittaa sijainnin jonkin (esim. artefaktin, luonnonpaikan, joskus ruuminosankin) **yläpinnalla** (9–13)

(9) *Nohkadeimmet filttiin ja ránuin **duolji nalde** guolgabolsttar oaivve vuolde.*
’Nukuimme vilteissä ja raanuissa **taljalla** karvatyyny pään alla.’

(10) *Na dan áhkus leai nieiddaš čohkkame **áiddi alde.***
’No sillä eukolla oli pieni tyttö istumassa **aidalla.**’

(11) *Mánát ieža goivo alcceseaset **jieŋa ala** skeittánsaji.*
’Lapset itse kaivoivat itselleen **jäälle** luistelupaikan.’

(12) *...su ovddal bođii **bálgá al** okta boares áhkku.*
’...häntä vastaan tuli **polulla** yksi vanha eukko.’

(13) *De bajidii son gieđas **mu oalggí ala.***
’Sitten hän nosti kätensä **olalleni.**’

- Toisinaan on puhe mm. varsinaista kosketuspintaa vailla olevien referenttien yläpuolella olemisesta (14), ruumiinosien yhteydessä usein asennoista (15)

(14) *Na de olmmái válddii ja suddadii laju **dola nalde....***
’No sitten mies otti ja sulatti lyijyä **tulella...**’

(15) *Báhppa Stockfleth maidda čohkka muohttat alde čippiid alde...*

'Pappi Stockfleth myös istuu lumella polvillaan...'

- Suomen yläpintaan viittaavat *l*-sijat sopivat kuitenkin lähinnä "vain sellaisten substantiivien yhteyteen, joiden referenteillä kielenulkoisessa maailmassa on funktionaalisesti tai hahmotuksellisesti korostainen yläpinta; ..." (Lauranto 1994: 49)
- Saamen postpositioiden lokaalinen merkitys on vahvempi, ja niiden käyttö ei ole samalla tavalla sidoksissa määritteen referenttiin (16–18). Vastaavissa konteksteissa suomen *l*-sijojen tulkittaisiin usein osoittavan mm. habitiivisia (17) ja instrumentaalisia (18) suhteita:

(16) *Son bajidii guoros gássa, mii lei gássaboahkaliid alde...*

'Hän nosti tyhjää laatikkoa, joka oli kaasupullojen päällä...'

(17) *Nisu, gii gohčoduvvo bolesii[d] boares oahpisin, njoarai godena olbmá nala, ja cahkkehii su.*

'Nainen, jota kutsutaan poliisin vanhaksi tutuksi, kaatoi pontikkaa miehen päälle, ja sytytti hänet.' (vrt. miehelle ~ saam. olbmái)

(18) *Ledjen juo oaidnán doarvái mángii mo áhčči cáhkai čállinmášiinna alde...*

'Olin jo nähnyt tarpeeksi usein miten isä ähki kirjoituskoneen päällä...'

(vrt. kirjoituskoneella ~ saam. čállinmášiinnain)

- Aivan tuntemattomia instrumentaaliset (19–20) ja habitiivisehkot (21) funktiot eivät saamen postpositioillekaan ole:

(19) *Dal olmmai riide ledjona alde, guovža ruohtta maŋis.*

'Nyt mies ratsastaa leijonalla (t. leijonan selässä), karhu juoksee perässä.'

(20) *Dán biepmu alde ii eale gal guhká.*

'Tällä ruoalla ei elä kyllä kauaa.'

(21) *...Mathis M. Sara fas oaivvildii stáhta bidjat olu barggu orohagaid ala.*

'Mathis M. Sara taas oli sitä mieltä, että valtio laittaa paljon työtä paliskunnille.'

- Alkuperäisen 'yläpinnalla'-merkityksen laajenemista nähdään myös silloin, kun *alde*- tai *ala*-postpositio viittaa vain sijaintiin referentin varrella tai läheisyydessä:

(22) *Bargostohpu leai min skuvlageainnu nalde.*

'Työpaja oli meidän koulutiellämme.'

(23) (Vrt.:) *Dálvváigge olbmot vudjet badjel geainnu go bohccot leat geainnuid alde.*

'Talvella ihmiset ajavat ojaan kun poroja on teillä.'

(24) *Dainna mielain son vulggii Giru gillái **Avviljoga ala...***

'Sillä mielellä hän lähti Kyrön kylään **Ivalojoelle...**'

(25) (Vrt.): *Lea baicce geavvan nu, ahte **Deanu ala eai šat čága eanet fatnasat...***

'Sen sijaan on käynyt niin, että **Tenolle** ei enää mahdu enempää veneitä...'

- Yli kymmenesosa *alde-* ja *ala-*lausekkeista toimii erilaisten verbien vaatimina rektiomäärityksinä:

(26) *Ahte vel **moaluid alde** nai dárbašit doarrut...*

'Että vielä **muuistakin** tarvitsee tapella...'

(27) *...Ovlláviellja meinnii duođas suhttat mu ala, vaikka mun in dadjan maidige.*

'...Ovllá-veli meinasi tosissaan suuttua minulle, vaikka minä en sanonut mitään.'

(28) *In mon gal jurddahan ruđa nala, mon ledjen dalle ain nu mánaš.*

'En minä kyllä ajatellut rahaa, minä oli silloin vielä niin pieni lapsi.' [vrt. viron 'ma küll ei mötelnud rahale']

- *alde* ja *ala* toimivat myös monien fraasien rakennusaineina, esim. *mátkki alde* 'matkalla', *gozuid alde* 'valveilla, hereillä', *váraid alde* 'varuillaan', *agi alde* 'iällä (iäkäs)', *bidjat biepmu goartta ala* 'panna ruoka kortille', *geavvat burssa ala* 'käydä kukkarolle', *beassat vuoittu ala* 'päästä voitolle'.

3.3.3. Kvantitatiivinen analyysi

- Tutkimusaineiston 1628 *alde-* ja *ala-*postpositiosta **jopa 1079–1136 (66–68 %) voidaan intuitiomme mukaan luontevasti suomentaa *l-*sijoilla.**
- Objektivisemmän kuvan saamen postpositioiden ja suomen *l-*sijojen vastaavuudesta saa vertailemalla tekstejä, jotka on käännetty saamesta suomeksi tai suomesta saameksi:

<u>kirja</u>	<u><i>l-</i>sijoja / <i>alde, ala</i></u>	
Tove Jansson: <i>Áhčči ja mearra (Muumipappa ja meri)</i> ¹	144 / 170	(= 84,7 %)
Annukka & Samuli Aikio: <i>Girdinoaiddi bárdni (Lentonoidan poika)</i>	27 / 47	(= 57,4 %)
Jovvna-Ánde Vest: <i>Čáhcegáddái nohká boazobálggis (Poropolku sammaloituu)</i>	48 / 76	(= 63,2 %)

¹ *Áhčči ja mearra* vaikuttaa käännetyn lähinnä suomennoksesta, ei ruotsinkielisestä alkuteoksesta *Pappan och havet*.

- Pohjoissaamelaisen Uuden testamentin *alde-* ja *ala-*postpositioita on ollut mahdollista verrata myös luulajansaamen-, aunuksenkarjalan-, viron- ja liivinkielisiin käännöksiin:

	OT:n <i>alde/ala-</i> sanojen vastineina <i>nanna, nalta, nali</i> tai <i>l-</i> sijat	% OT:n <i>alde-</i> ja <i>ala-</i> sanoista
<i>Áđđá Testamennta</i> (2000)	122–124	47–48 %
<i>Uusi testamentti</i> (1992)	66–74	26–29 %
<i>Uuzi Sana</i> (2003)	121–137	47–53 %
<i>Uus Testament</i> (1997)	67–72	26–28 %
<i>Ūž Testament</i> (1942)	0	0 %

Taulukko 1. *Ođđá Testamentan* (1998) yhteensä 258 *alde-* ja *ala-*sanon vastineet luulajansaamessa (*nanna, nalta, nali*) ja itämerensuomalaisissa kielissä (*l-*sijat).

3.4. *l-*sijat ja permiläis- ja samojedikielten **ül-*postpositiot

- Esimerkeissä (1–8) nähtyjien permiläisten kielten *vyl-*sanojen (Rédei 1962: 11–35; Bartens 1978: 140–141, 148–150) ja nenetsin *ńĩ-*, *ńi-*sanojen (Mikola 1975: 45–54) käyttö hyvin samanlaista kuin saamen *alde-* ja *ala-*sanojen:
 - *ki vylyn ~ gieđa alde ~ kädellä* (1), *ju vylö ~ joga ala ~ joelle* (2) jne.
 - *töl ńĩne ~ stuolu alde ~ tuolilla* (6), *ńārwēn ńĩne ~ juolgesuorpmaid alde ~ varpailla* (7) jne.
- Vaikka permiläiskielissä on habitiiviset *l-*sijat (komin gen. *-lön*, abl. *-lyś*, dat. *-ly*, udmurtin *-len*, abl. *-leś*, dat. *-ly*), itämerensuomen *l-*sijojen alkuperäisintä, lokaalista käyttöä vastaavat ennen kaikkea *vyl-*postpositiot. Rédei (1962) esittää 169 lause-esimerkkiä komin postpositioiden *vylyn*, *vylyś* ja *vylö* lokaalisesta käytöstä, joista ainakin 96 (57%) voidaan kääntää *l-*sijoilla. Lähteen koko aineisto ei ole tilastollisesti edustava, ja se sisältääkin lähes saman verran esimerkkejä postpositioiden marginaalisemmista funktioista (mm. rektioista), mutta nämäkin huomioon ottaen vastaavuudeksi saadaan 117 / 321 (36%).
- Mikolan (1975) nenetsin *ńĩne* ("yllä"), *ńĩ* ("ylle") ja *ńĩd* ("yltä") -esimerkeistä ainakin n. 40% (31 / 79) voidaan luontevasti suomentaa *l-*sijoilla.

3.5. *ül/-postpositioiden suffiksoituminen muissa kielihaaroissa

- Oletus itämerensuomen /-sijojen *ül/-alkuperästä saa tukea komipermjakin etelämurteista, jossa vyl/-postpositioista on syntynyt joukko Bartensin (2000: 79) ”ulkopaikallissijoiksi” kutsumia sijasuffikseja (esim. Batalova 1982: 91–98; Baker 1985: 66–68, 175–191).

superessiivi	-l(l)yn ~ -v(v)yn	< vyl _{yn}
superlatiivi	-l(l)ö ~ -v(v)ö	< vyl _ö
sublatiivi	-l(l)yś ~ -l(l)iś ~ -v(v)yś ~ -v(v)iś	< vyl _{iś} ~ vyl _{yś}
perlatiivi	-l(l)öt' ~ v(v)öt'	< vyl _{öt'}
superterminatiivi	-(l)öd'ž ~ v(v)öd'ž	< vyl _{öd'ž}

(Batalova 1982: 94–96)

- (29) a. **gorlö** [< gor vyl_ö] kaj 'mene uunille'
 b. šontyśny **gorlyn** [< gor vyl_{yn}] 'lämmittelä uunilla'
 c. **gorlyś** [< gor vyl_{yś}] oz lećcy 'ei laskeudu uunilta'
- (30) kajnyttö **ybbeslö** [< ybbes vyl_ö] gl'ina dak umöl'
 'paha mennä **pelloille**, kun ne ovat savisia'
- (31) **koklas** [< kok vyl_{as}] sulalö
 'seisoo **jaloillaan**'
- (32) **sulali prontlas** [< pront vyl_{as}]
 'seisoin (asemissa) **rintamalla**'

- Samanlaisen kehityksen alku on havaittavissa pohjoissaamen itämurteissa (33) ja inarinsaamessa (34), joissa etymologisesti samat postpositiot usein esiintyvät klitisoituina (ks. myös Bartens 1978: 191–195; IW s.v. *ale*-):

(33) <i>bálgá alde</i>	/pälk_â/	'polulla'
<i>oalggi alde</i>	/uälkk_â/	'olalla'
<i>ábi ala</i>	/ääv_âla/	'ulapalle'

- (34) Äjđipállást te /... te vaazij ton / stuorra geeđgi kūul já /... já nūut tot / vaaldij tom stuorra keeđgi / **oalgg-ool** / já kuodij / tom stuorra geeđgi đoho / njarggeij vuástá já /...đælle đot vaaldij **oalgg-aln** tom geeđgi mæddal já / já / vaaldij soollan tom / keeđgi já guodij nūut já / já ... (IK s. 27)
 '... se otti sen ison kiven **olalle** ja ... silloin se otti **olalta** sen kiven pois ...'

3.6. Instrumentaaliset /-sijat ja mordvan *vel'd'e ~ vel'd'ä*

- Uralilaisten **ül*-postpositioiden lokaalisen käytön ovat mordvassa korvanneet alkuperältään epäselvät *lang*-postpositiot (Saarinen 2005)
- Erosijaisesta **ültä*-postpositiosta periytyvä *vel'd'e ~ vel'd'ä* merkitykseltään instrumentaalinen: 'kautta, välityksellä, avulla' (Niemi & Mosin 1995)

(35) *pil'ge-sur vel'd'e jakams* (vrt. 7) (MW s.v.)
'kulkea varpaillaan'

(36) *mon piks vel'd'e valgiñ* (MW s.v.)
'laskeuduin köydellä (köyttä pitkin)'

(37) *mel' vel'd'e* (MW s.v.)
'mielellään'

(38) *mon ramavtija sonze vel'd'e* (MW s.v.)
'ostatin sen hänellä'

- Vaikka itämerensuomen ablatiivillakin on instrumentaalista käyttöä (esim. *väkiseltään*, viron *vaevalt*), mordvan *vel'd'e* muistuttaa ennen kaikkea suomen adessiivia.
- Vrt. esimerkkejä (35–38) Leinon (1989: 211) synkroniseen kuvaukseen suomen adessiivista: "Ei ole vaikea konstruoida esimerkkisarjaa puhtaasti spatiaalisesta adessiivin käytöstä instrumentaalisen ja jopa toisen asteen agenttia osoittavaan ([39e]):

(39) a. *Pekka kuljetti lautalla Paavon saaresta.*

b. *Pekka kuljetti veneellä Paavon saaresta.*

c. *Pekka ajoi reellä tukit metsästä.*

d. *Pekka ajoi hevosella tukit metsästä.*

e. *Pekka ajatti Paavolla tukit metsästä.*" (vrt. [38]: *ramavtija sonze vel'd'e*)

4. Lisäevidenssiä itämerensuomen sisältä

- Jos oletetaan, että *-l*-sijat ovat syntyneet **ül*-postpositioista, olisi odotuksenmukaista, että alkuperäiset postpositiot ovat agglutinoituessaan kadonneet itsenäisinä sanoina
 - esimerkiksi viron komitatiivi (*-ga*) ja saamen monikon komitatiivi (*-guin*) ovat syntyneet siten, että alkuperäiset postpositiot (*kaas*, **guoimmi*) ovat **muuttuneet** suffikseiksi
 - miksi suomessa kuitenkin on sekä *-l*-sijoja että **ül*-postpositioita?
- Vaikka nykysuomessa onkin postpositiot *yllä*, *yltä* ja *ylle*, tämä on itämerensuomalaisittain poikkeuksellista
 - suomen murteissa (SMSA) *yllä*, *yltä* ja *ylle* esiintyvät lähes yksinomaan länsimurteissa; itämurteissa vain satunnaisesti
 - länsimurteissakaan kyseisiä sanoja **ei käytetä postpositioina** vaan adverbeina, yleensä vaatetuksesta puhuttaessa (esim. *takki yllä(än)*)
 - samalla tavalla käytetään myös viron sanoja *üll* 'seljas', *ült* 'seljast', *ülle* 'selga'
 - karjalasta, lyydistä ja vepsästä *yllä*, *yltä* ja *ylle* puuttuvat kokonaan
- Postpositioiden *yllä*, *yltä* ja *ylle* kadosta huolimatta prolatiiviset *yli* ja *ylitse* ovat aivan yleisiä postpositioita (vrt. *alla*, *alta*, *alle*, *ali* ~ *alitse*).
 - Leino (1990: 139): "a new suppletive p-positional paradigm is developing: *päällä*, *päältä*, *päälle*, *yli*, *ylitse*"

<i>sen yllä</i>	304	<i>sen päällä</i>	6 340	<i>sen alla</i>	11 300
<i>sen yltä</i>	14	<i>sen päältä</i>	306	<i>sen alta</i>	955
<i>sen ylle</i>	139	<i>sen päälle</i>	17 400 (vrt.)	<i>sen alle</i>	8 640
<i>sen yli</i>	8 220	<i>sen pääl(i)i</i>	(5)	<i>sen ali</i>	110
<i>sen ylitse</i>	284	<i>sen päällitse</i>	4	<i>sen alitse</i>	46

Taulukko 2. Suuntaa antava kuva *yl-*, *pääl-* ja *al-*postpositioiden suhteellisista frekvensseistä *se*-pronominin jäljessä. (Google 12.8.2005 site:fi.)

- Suppletiivinen *päällä, päältä, päälle, yli, ylitse* -paradigma ei kuitenkaan näytä olevan Leinon (1990: 139) esittämällä tavalla ”kehittymässä”, sillä vanhassa kirjasuomessa suppleetio on ollut vielä selvempi:

<i>-n yllä</i>	1	<i>-n päällä</i>	1413	<i>-n alla</i>	2066
<i>-n yltä</i>	4	<i>-n päältä</i>	117	<i>-n alta</i>	92
<i>-n ylle</i>	1	<i>-n päälle</i>	4491	(vrt.) <i>-n alle</i>	407
<i>-n yli</i>	145	<i>-n pääl(l)i</i>	–	<i>-n ali</i>	–
<i>-n ylitse</i>	1642	<i>-n päällitse</i>	7	<i>-n alitse</i>	1

Taulukko 3. *yl-*, *pääl-* ja *al-*sanojen frekvenssit *n*-loppuisten sanojen jäljessä vanhassa kirjasuomessa. Lähde: Vanhan kirjakielen korpus (Kotus); n. 3 200 000 sanaa vuodesta 1543 1800-luvun alkuun. Vanhan kirjakielen ortografia taulukossa nykyasuun yhtenäistettynä.

- Hyvin samantyyppisen kuvan saa myös vertailemalla viron vastaavien postpositiorakenteiden frekvenssejä Internetissä.
- Tulkinta: itämerensuomen **ül*-postpositiot ovat säilyneet postpositioina lähes yksinomaan prolatiivisessa käytössä²
 - Yleispaikallissijat (uralilaiset **-nA*, **-tA* ja **-ŋ*) ja sisäpaikallissijat (**-s-nA*, **-s-tA* ja **-s-in*) ovat tarjonneet mallin kolmelle *l*-sijalle, mutta eivät ”superprolatiiville” (vrt. komipermjakin ’ylitse’-merkityksinen *löt*-perlatiivi prosekutiivin tarjoaman mallin mukaisesti).

² Liivin *yl*-postposition käyttö on paljon laajempaa kuin muissa itämerensuomalaisissa kielissä, mutta myös kielen koko sijajärjestelmä poikkeaa suuresti muista itämerensuomalaisista kielistä, sillä mm. *l*-sijat eivät ole säilyneet produktiivisina (ks. esim. Halling 1996, 1999). Nykysuomen usein ylätyyliseksi (ts. arkipuheelle vieraaksi) koettujen *yl*-postpositioiden käyttö sekä niiden *l*-sijoista ja *pääl*-postpositioista poikkeava semantiikka (Leino 1990, Ojutkangas 2005) on siis ilmeisen tuore ilmiö, jonka historia kaipaa lisäselvitystä.

- Ajatus postpositioista sijasuffikseiksi agglutinoituneista, mutta adverbeina säilyneistä *yllä-*, *yltä-* ja *ylle-*sanoista rinnastuu mainiosti em. viron ja saamen komitatiivien kehitykseen. Myös viron *kaas* ja saamen **guoimmi* (= eteläsaamen *guejmie* ~ *gujmie*) ovat säilyneet adverbeina:

	postpositiosta sijaksi	adverbi säilynyt
	<i>*isän kaas</i>	<i>*isä kaas</i>
	↓	↓
	<i>isaga</i>	<i>isa ka</i>
	'isän kanssa'	'isä myös'
samoin:		
	<i>*taljan ülnä</i>	<i>*talja ülnä</i>
	↓	↓
	<i>taljalla</i>	<i>talja yllä</i>
	(~ sa. <i>duolji alde</i>)	(~ sa. <i>duollji alde</i>)

5. /-sijojen äännehistoriallinen kehitys

- /-sijojen kehitys **ül-*postpositioista ei ole äänteellisesti säännönmukainen, mutta sanojen suffiksoituminen sijapäätteiksi ei yleensäkään voi perustua äännelakeihin; säännöllinen kehitys olisi voinut johtaa vain **ül-*postpositioiden säilymiseen itsenäisinä sanoina
- Ääntenmuutoksia tarvitsee kuitenkin olettaa vain kolme: 1) **ü:n* kato; 2) edeltävän genetiivin päätteiden kato adessiivissa ja ablatiivissa; 3) mukautuminen vokaaliharmoniaan.
 - Muutos 2) on suoraa seurausta muutoksesta 1), koska muutoin **ü:n* kato olisi synnyttänyt fonotaksin vastaiset konsonanttiyhtymät **-nln-* (adessiivissa) ja **-nlt-* (ablatiivissa).
 - Allatiivissa genetiivin päätte **-n* ei kadonnut, vaan sulautui seuraavaan lateraaliin: **-n-len* > **-llen* (vrt. sandhiin */talol_luona/*). Aiemmin allatiivin päätteiden geminaatta on selitetty (kantasuomeen ajoitetulla) adessiivin analogialla, mikä ei tässä selitysmallissa ole tarpeen.

- Monikkomuodoissa äänteellinen harppaus on vielä pienempi, sillä monikon genetiivin päätte on alun perin ollut vain *-j (kuten yhä saamessa); suffiksaation tarvittiin vain muutokset 1) ja 3), esim. **talja-j ül-nä* >> *taljoilla*.

6. Mitä /A-teoriasta jää?

- Itämerensuomen lisäksi useissa muissa kielihaaroissa esiintyy merkitykseltään epämääräinen lokaalinen johdin *-/A. Tämän, erilaisten koaffiksien (esim. *-kA-, *-mpA-) ja sijapäätteiden kombinaatioilla on muodostettu eri sgr. kielissä suuri joukko lokaalisia adverbeja, joiden kantana on yleensä pronominivartalo tai spatiaalimini.
- On odotuksenmukaista, että samanlaisia muotoja on säilynyt myös itämerensuomessa, jossa ne ovat langenneet yhteen /-sijojen kanssa:
 - pronominivartaloita, joissa *-kA-lnA (ja *-kA-ltA, *-nnek): *siellä* (*sieltä, sinne*), *täällä*, *tuolla*, *muualla*, jne.
 - spatiaalimineja: *sisällä*, *edellä*, *lähellä* (vrt. mari *lišəl* 'läheinen, lähi-'), *keskellä* jne.; ehkä myös *päällä* – vrt. prolatiivinen *päällitse* vs. **jäällitse* jne. – (< **pänji-lä-*, ellei jopa << ? **pijä-lä-* > saamen *bajil* 'ylhäältä', *badjel* 'yli')
- Näillä johdoksilla ei kuitenkaan voida uskottavasti selittää /-sijojen syntyä, koska niiden semantiikka ei näytä erityisesti kytkeytyvän ulkopaikallisuuteen saati 'yläpinnan' käsitteeseen (vrt. esim. *sisällä!*).
- On vaikea nähdä, kuinka johdin *-/A olisi kantasuomessa voinut kehittää 'yläpinnan' semanttisen funktion – **samalla kun** tässä funktiossa aiemmin käytetyt **ül*-postpositiot olisivat kielestä kadonneet. Vrt. esimerkkiä (15):

(15) *Báhppa Stockfleth maidda čohkka muohttat alde čippiid alde...*

'Pappi Stockfleth myös istuu lumella polvillaan...'

Malli 1 (IA-teoria):

kantaurali	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i> (inherentisti 'yläpinnalla')	?
	↓	↓
esikantasuomi	∅	<i>*lume-l(a)-na polv-i-l(a)-na</i> (”lumelassa polvelassa”, ei inherentisti 'yläpinnalla')
		↓
nykysuomi		<i>lumella polvillaan</i>

(vrt. eteläsaame *lopme-n nelnie boelv-i nelnie*)

- Malli 1 tuntuu yhä oudommalta, kun tiedetään itämerensuomen, komin ja unkarin kaltaisten pintasijojen olevan typologisesti melkoisen poikkeuksellisia; tavallisesti sijaintia vertikaalisella akselilla ilmaistaan mm. adpositioilla, mutta ei sija-affikseilla (Blake 2001, Levinson 2003, Ojutkangas 2005).
 - Kun komin suffiksit ja unkarin sublatiivi ja delatiivikin ovat kiistatta olleet postpositioita, jäisivät itämerensuomen IA-johtimeen palautuvat pintasijat typologisesti aivan epäodotuksenmukaisiksi
- Sekä kielitypologian että historiallis-vertailevan kielitieteen näkökulmasta uskottavaksi selitykseksi jää siis yhdistys uralilaisiin **ül*-postpositioihin:

Malli 2 (ül-teoria):

kantaurali	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i>
	↓
esikantasuomi	<i>*lume-l-na polv-i-l-na</i>
	↓
nykysuomi	<i>lumella polvillaan</i>

(vrt. eteläsaame *lopme-n nelnie boelv-i nelnie*)

samoin:

kantaurali	*jäñj-n ül-nä	*käti-n ül-nä	*wolka-n ül-nä	*tuli-n ül-nä	...
	↓	↓	↓	↓	
suomi	jäällä (11)	kädellä (1)	olalla (13, 34)	tulella (14)	...
saame	jienja alde ~ jien'äl	gieda alde ~ gied'al	oalggi alde ~ oalgg'al	dola alde ~ dol'al	...

7. Lopuksi

- Tosiasiassa itämerensuomalaisten *l*-sijojen ja saamen *alde-*, *ala-* postpositioiden kielihistoriallinen yhteys ei ole jäänyt aiemmin kokonaan huomaamatta, vaikka tämä onkin jäänyt myöhemmissä tutkimuksissa tuntemattomaksi (ks. Kuvio 2). Kyseiset muodot nimittäin yhdisti toisiinsa jo Rasmus Rask (*Ræsonneret lappisk Sproglære efter den Sprogart, som bruges af Fjældlapperne i Porsangerfjorden i Finmarken, 1832*):

Tilf[ormen]	tòlille panna , lægge på Stolen;
Vedf[ormen]	tòlilla istua , sidde på Stolen; ...
Fraf[ormen]	tòlilda ottá , tage bort af Stolen;

... Til Bevis, at den også har været den oprindelige i Lappisk, må tjene: ...

Tilf.	vare-ala , op på Bjæret; davvele, mod Norden; vaze olggole uwsa! Gå udenfor Dören!
Vedf.	vare-ald' (aldn) , på Bjæret; davvelest', nord på; olggolest', uden for;
Fraf.	vare-ald , fra Bjæret; daveld, norden fra; olgold, uden fra;

(Rask 1832: 35–36.)

- Erona tässä esitettyyn teoriaan on se, että Rask oletti saamen postpositioiden syntyneen sijapäätteistä:

De næste tre Former [= /-sijat] **have unægtelig fundet Sted i Sproget**, som er indlysende af *davvele*, *davvelest'*, *daveld*; **men disse Endelser bruges nu, som det synes, kun i nogle gamle No.** der ere ufuldstændigen tilovers, som blotte Forholdsord eller Biord; f. E. *baʒje* (*paʒje*), *som er oventil*, *haves i disse Former*, aldeles overensstemmende med det finske *pæ* (*pææ*), *Hoved*, der også i **de samme Former** bruges på samme Måde, således:

	<i>Finsk.</i>	<i>Lappisk.</i>	
Tilf.	pælle,	bagjele,	<i>op over, op på;</i>
Vedf.	pællæ,	bagjelest',	<i>oven over, oven på;</i>
Fraf.	pældæ,	bajeld,	<i>ovenfra, nedenfra.</i>

(Rask 1832: 37–38.)

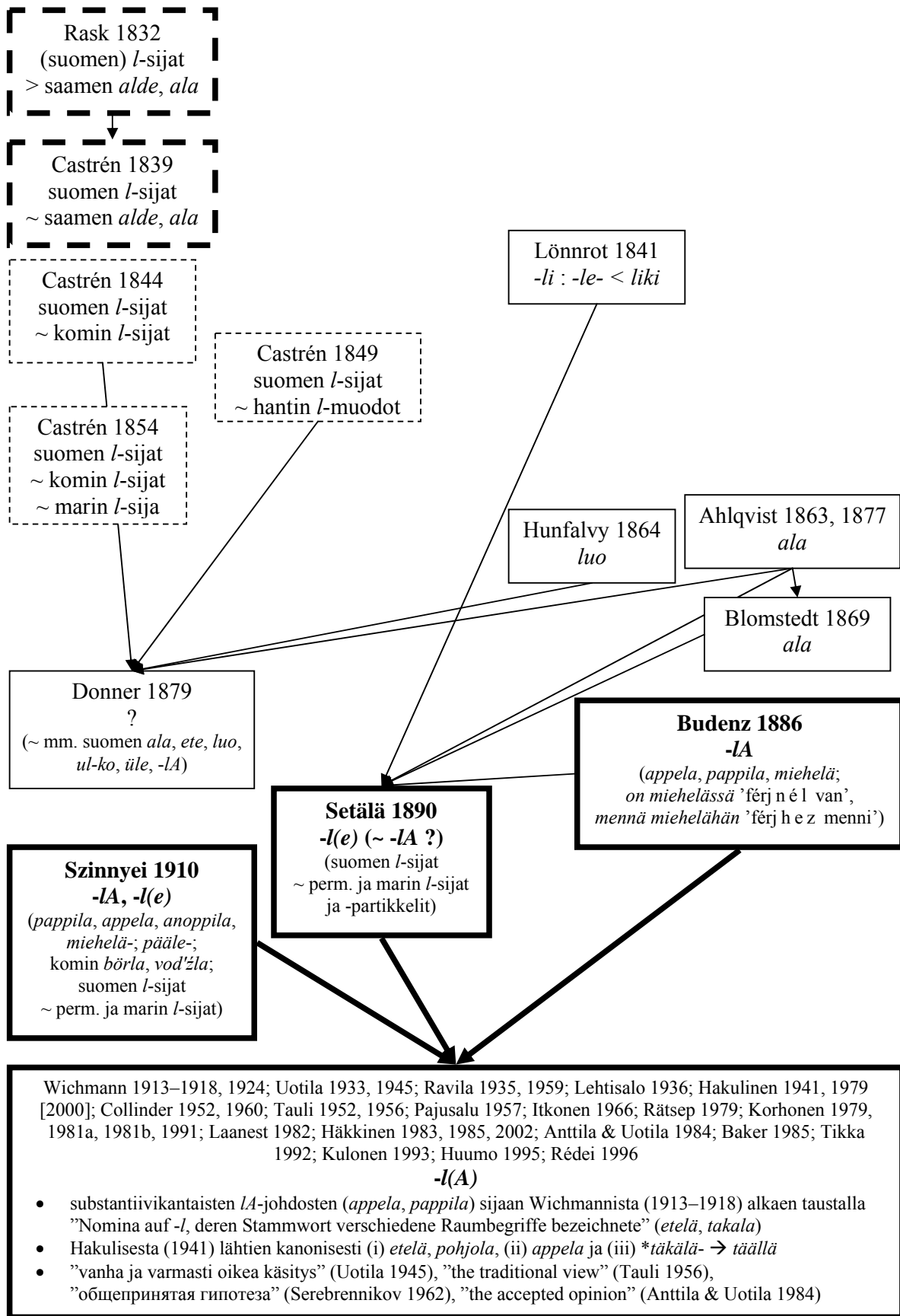
Men disse Endelser forekomme, som sagt, kun i nogle enkelte Ord; i de fleste Tilfælde **ere de blevne afrevne fra Ordene i en noget forskjellig Form**, og betragtede som særegne Forholdsord, hos L[eam (1748)] findes kun to sådanne, nl. *al a*, *hen på, til*; ...; og *al d*, som L. oversætter *på*, ... (Rask 1832: 38.)

... hvilket har været ganske misforstået af de laplandske Sproglærers Forfattere, som have plaget sig meget, med at bringe de 13 finske Former ud af de 10 lappiske, og ikke mærket, at **3 af Endelserne i dette Sprog ere adskilte fra Ordene, og blevne til selvstændige Forholdsord**, hvilket har haft Indflydelse på de tilbageblevnes Betydning og Anvendelse, men at Ordningen, med denne Undtagelse, i begge Sprog er aldeles den samme. (Rask 1832: 43.)

- /-sijojen ja *alde*, *ala* -postpositioiden funktionaalisen yhteyden – ainakin synkronian tasolla – on tuntenut myös M. A. Castrén (*De affinitate declinationum in lingua Fennica, Esthonica et Lapponica*, 1839):

Casus, qui nominati sunt: **Allativus, Adessivus, Ablativus e lingua Lapponica omnino fere evanuerunt**, neque occurrunt, nisi in quibusdam adverbii et praepositionibus, ex. gr. *bagje-le* (Fenn. *pää-lle*, Allat.), *baje-ld* (Fenn. *pää-ltä*, Ablat.), *siskele*, *siskeld*, *davvele*, *davveld* e. s. p. Adessivus in illis quoque vocibus compensatur Infinitivo. **Allativum nominum compensat postpositio ala, Adessivum interdum aln (aldn, Rask), saepissime vero ald, quae proprie post Ablativum ponitur**^[3]. (Castrén 1839: 59)

^[3] E § 28 [?] apparet, **illas postpositiones primitus fuisse casuum terminationes.**

Kuvio 2. Itämerensuomalaisten *l*-sijojen tutkimushistoria.

Tutkimuskirjallisuus

- AHLQVIST, AUGUST 1863: Om Ungerska språkets förvandtskap med Finskan. – *Suomi* II: 1: 1–60. Helsinki.
- AHLQVIST, AUGUST 1877: *Suomen kielen rakennus: vertaavia kieliopillisia tutkimuksia*. Helsinki.
- ALHONIEMI, ALHO 1979: Suomen kielen /- ja s-sijojen oppositiosta. – Kaisa Häkkinen, Jussi Kallio & Leena Kytömäki (toim.), *Sanomia. Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979*, s. 89–105. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9. Turku.
- ALVRE, PAUL 1986: Zu den finnisch-ugrischen /-Kasus. – *Sovetskoe finno-ugrovedenie* 22: 81–87.
- ANTTILA, RAIMO & UOTILA, EEVA 1984: Finnish *ovela* 'sly, cunning' and the Baltic Finnic outer local cases. – *Ural-Altische Jahrbücher* 56: 121–128.
- BAKER, ROBIN 1985: *The development of the Komi case system. A dialectological investigation*. SUST 189. Helsinki.
- BARTENS, RAIJA 1978: *Synteettiset ja analyttiset rakenteet lapin paikanilmauksissa*. SUST 166. Helsinki.
- BARTENS, RAIJA 2000: *Permiläisten kielten rakenne ja kehitys*. SUST 238. Helsinki.
- BATALOVA, R. M. 1982: *Areal'nye issledovanija po vostočnym finno-ugorskim jazykam (jazyki komi)*. Moskva.
- BLAKE, BARRY J. 2001: *Case*. Cambridge.
- BLOMSTEDT, OSKAR AUKUSTI FRITHIOF 1869: *Halotti beszéd ynnä sen johdosta wertailevia tutkimuksia Unkarin, Suomen ja Lapin kielissä*. Helsinki.
- BUDENZ, JÓZSEF 1886: Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. Első rész: Az ugor nyelvek szóképzése II. Névszóképzés. – *Nyelvtudományi Közlemények* 20: 401–474.
- CASTR[É]N, MATTHIAS AL[E]XANDER 1839: *De affinitate declinationum in lingua Fennica, Esthonica et Lapponica*. Helsingforsiae.
- CASTRÉN, MATTHIAS ALEXANDER 1844: *Elementa grammatices Syrjaenae*. Helsingfors.
- CASTRÉN, MATTHIAS ALEXANDER 1849: *Versuch einer ostjakischen Sprachlehre nebst kurzem Wörterverzeichnis*. St. Petersburg.
- CASTRÉN, MATTHIAS ALEXANDER 1854: *Grammatik der samojedischen Sprachen*. St. Petersburg.
- DONNER, OTTO 1879: *Die gegenseitige Verwandtschaft der finnisch-ugrischen Sprachen*. Helsingfors.
- HAKULINEN, LAURI 1941: *Suomen kielen rakenne ja kehitys. Ensimmäinen osa. Äänne- ja muoto-oppia*. Helsinki.

- HALLING, TIINA 1996: Vaihtoehtoja ulkopaikallissijoille liivissä. – Heikki Leskinen, Sándor Maticsák & Tõnu Seilenthal (toim.), *Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum, Jyväskylä 10.–15. 8. 1995. Pars III. Sessiones sectionum. Phonologia & Morphologia*, s. 100–104. Jyväskylä.
- HALLING, TIINA 1999: About Livonian preposition *iļ*. – Ago Künnap (toim.), *Indo-European-Uralic-Siberian linguistic and cultural contacts*, s. 65–76. Fenno-Ugristica 22. Tartu.
- HUNFALVY, PÁL 1864: *A vogul föld és nép*. Pest.
- HÄKKINEN, KAISA 1983: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta: suomalais-ugrialaisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Turku.
- IK = Itkonen, Erkki 1992: *Inarinsaamelaisia kielennäytteitä – Aanaarkiela čájtтуzeh*. Toim. Lea Laitinen. SUST 213. Helsinki 1992.
- INABA, NOBUFUMI 2001: Elollistarkoitteinen lähde ja sen s-sijainen merkintä itämerensuomalaisissa kielissä: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta II. – *Sananjalka* 43: 26–64.
- IW = Itkonen, Erkki 1986–1991: *Inarilappisches Wörterbuch*. LSFU XX.
- LAAKSONEN, HELI 2000: *Adessiivi suomessa ja virossa: funktiot, frekvenssit, yhtäläisyydet, erot, vastineet*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- LAURANTO, YRJÖ 1994: Sisä- ja ulkopaikallissijat: onko perinteinen opettamisjärjestys perusteltu? – Minna Suni & Eija Aalto (toim.), *Suuntaa suomenopetukseen – tuntumaa tutkimukseen*, s. 37–61. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita 4. Jyväskylä.
- LEEM, KNUD 1748: *En lappisk Grammatica efter den Dialect, som bruges af Field-Lapperne udi Porsanger-Fiorden*. København.
- LEINO, PENTTI 1989: Paikallissijat ja suhdesääntö: kognitiivisen kieliopin näkökulma. – *Virittäjä* 93: 161–219.
- LEINO, PENTTI 1990: Spatial relations in Finnish: a cognitive perspective. – Ingrid Almqvist, Per-Erik Cederholm & Jarmo Lainio (toim.), *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt: vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990*, s. 117–152. Stockholm studies in Finnish language and literature 6. Stockholm.
- LEVINSON, STEPHEN C. 2003: *Space in language and cognition: Explorations in cognitive diversity*. Cambridge.
- LÖNNROT, ELIAS 1841: Bidrag till Finska Språkets Grammatik. (Forts. fr. 4:de Häftet.) – *Suomi* I: 5: 29–47. Helsingfors.
- MIKOLA, TIBOR 1975: *Die alten Postpositionen des Nenzischen*. Budapest – Den Haag.
- MW = *H. Paasonens Mordwinisches Wörterbuch*. Zusammengestellt von Kaino Heikkilä. Bearbeitet und herausgegeben von Martti Kahla. LSFU XXIII. Helsinki 1990–1999.

- NIEMI, JAANA & MOSIN, MIHAIL 1995: *Ersäläis-suomalainen sanakirja*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 48. Turku.
- OJUTKANGAS, KRISTA 2005: Viittauskehykset ja tarkastelunäkökulma – miten sijaintia perusakselilla kuvataan? – *Virittäjä* 109: 525–551.
- PAJUSALU, ELNA 1957: Soome-ugri *l*-käänetest. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 3: 159–172.
- RASK, RASMUS 1832: *Ræsonneret lappisk Sproglære efter den Sprogart, som bruges af Fjældlapperne i Porsangerfjorden i Finmarken. En Omarbejdelse af Prof. Knud Leems Lappiske grammatica*. København.
- RÉDEI, KAROLY 1962: *Die Postpositionen im Syrjänischen unter Berücksichtigung des Wotjakischen*. Budapest.
- SAARINEN, SIRKKA 2005: Mordwinisch *langollanga*. – *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 28/29: 321–329.
- SEREBRENNIKOV, B. A. 1962: Iz istorii padežnoj sistemy permskih jazykov. – V. I. Lytkin, K. Je. Majtinskaja & B. A. Serebrennikov (toim.), *Voprosy finno-ugorskogo jazykoznanija. K 70-letiju so dnja letiju roždenia člena-korrespondenta AN SSSR D. V. Bubriha*, s. 9–32. Moskva – Leningrad.
- SETÄLÄ, E. N. 1890: *Yhteissuomalaisten klusiilien historia. Luku yhteissuomalaisesta äännehistoriasta*. Helsinki.
- SZINNYEI, JOSEF 1910: *Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Leipzig.
- TAULI, VALTER 1956: The Origin of Affixes. – *FUF* 32.
- TIKKA, TOIVO 1992: *Vepsän suffiksoituneet postpositiot: kieliopillisiin sijoihin liittyvä suffiksoituminen*. *Studia Uralica Upsaliensia* 22. Uppsala.
- UOTILA, T. E. 1945: Sijapäätteiden syntyhistoriaa. – *Virittäjä* 49: 327-336, 499-501.
- VAINIK, ENE 1995: *Eesti keele väliskohakäänete semantika kognitiivse grammatika vaatenurgast*. Tallinn.
- WICHMANN, YRJÖ 1913-1918: Beiträge zur tscheremissischen Nominalbildungslehre. – *SUSA* 30.